

Teksti © Kari Niskasaari

Kinnermäen rakennusperintö

Kinnermäki

Karjala-romantikkojen paratiisiksi Kinnermäen v 1941 kokivat Martti Haavio ja Sakari Pälsi:

"Pienen karjalaiskylän vanha vähäinen tsasouna kätkeytyy tuuhean kuusikon keskeen, vartijoina ympärillään puhdastyyliset talot ja aitat, hienonurmiset kujat ja asutuksen vakiintunut rauha."

Kinnermäki ei ole koskaan kuulunut Suomeen, mutta kylän vanhuksat ovat käyneet sota-aikana suomalaisten pitämää kansakoulua. He haastavat vieläkin mielellään suomeksi. Kinnermäki poikkeaa karjalankylille ominaisesta jokien tai järvien rantojen asutuksesta. Se on peltojen ja niittyjen ympäröimä, kumpuilevaan maastoon rakentunut kaivokylä.

Kinnermäen nykyistä "henkeä" kuvaa elävästi v 1998 kenttätöihin osallistuneiden arkkitehtipiskelijöiden kiltansa vuoden 2001 kalenterista löytyvä teksti:

"On syyskuu 1998. Tiessä olevia monttuja väistellen ajamme bussilla Aunuksen Karjalaan dokumentoimaan pientä Kinnermäen kylää sekä mitta- että inventointipiirroksin ja valokuvin."

Ensin asettelemme suuresta lankakerästä vetämämme pätkän suoraksi linjaksi talon poikki. Kutsumme sitä "nollaviivaksi". Vatupassilla tarkistamme viivan suoruuden ja toteamme, ettemme olleet huolimattomia lankaa asetellessamme. Vaikka lattia onkin toisessa päässä taloa metrin alempana kuin toisessa ja vaikka lattiapintaa mitattaessa saatu luku on monta kymmentä senttiä pidempi kuin lankaa pitkin mitattuna, me emme olleet mitanneet väärin: lattia on vino, samoin seinä."

Kinnermäen kylä on lähes autio. Asukkaat ovat jo lähteneet töihin läheisiin kaupunkeihin ja palaavat ehkä vasta ensi kesänä. Kinnermäessä ei tunnuta olevan kiire minnekään, ei ihmisillä, elämäntavoilla taikka rakennuksilla – ajanlasku tuntuu seisautuneen: saimme viikon ajan elää vuotta 1900."

Linnunrata laskeutuu avaruudesta maan päälle ja savusauna naamioi yöhön lähtijän."

Rakennusperintö

Kinnermäen asunnot ovat "puhdastyylisiä" karjalantaloja. Niukasti koristeltuina, harjakattoisina, veistämättömästä pyöröhirrestä suorakaiteen muotoisiin kehiin lamasalvettuina, ne ovat hyvin arkaaisia. Nykyiset talot edustavat 1900-luvun alussa laajalti Luoteis-Venäjällä vallinnutta kaksikerroksista tyyppiä, jossa asuin- ja taloustilat sijaitsevat samassa rakennuksessa. Ennen nykyistä kiinteää peltoviljelystä keskeisenä toimeentulostrategiana Karjalassa on ollut ajoittain uusiin havumetsiin siirtyminen ja kaskien polttaminen nauriin ja viljan kasvattamiseksi. Kaskikulttuurin perillisinä karjalantaloja ei ole tarkoitettu ikuisiksi. Tämä näkyy puun lahoamisesta piittaamattomuutena: maalaamattomina harmaina hirsikehinä, joiden perustuksen korvaavat varastona toimivan pohjakerroksen maakosketuksessa lahoavat hirsikerrat.

Talojen päädyt ovat Kinnermäessä kohti kylän keskusta, *tsaounaa* ja sen ympärillä olevaa vanhan hautausmaan kalmistokuusikkoa. Päättyihin keskittyy koristelu: *galdari*, tuulilaudat, ikkunoiden verholaudat. Niiden taakse järjestäytyy kerroksittain yhdistelmä huoneita joiden sijoitus, määrä ja suhteet vaihtelevat perheen koon, varallisuuden ja aikansa tavan mukaan. Erillisistä hirsikehistä koostuva huonesikermä on tarpeiden mukaan varioituva, helppo purkaa ja laajentaa. Kinnermäessä vanhimpien talojen asuinosaan runkohirret ovat kärjellään seisovan munan muotoisia. Muita tyyppillisiä piirteitä ovat veistetyt nurkkasalvokset, taidokkaat portaat katoksineen, komeat ajosillat, pitkät räystäät ja ylimpänä korkea, hirsikehittäin korkeudeltaan ja kattokulmiltaan varioituva harjakatto.

Talojen pohjakaava vaihtelee Kinnermäessä tarpeista ja rakentamisen ajankohdasta riippuen, mutta noudattaa kuitenkin yhtenäistä mallia. Asuinosaan jatkona, katon harjan suuntaisesti, ovat

taloustitat, joskus yhtyen suorakaiteen muotoon tai leviten *sintson* tai *sarajan* kohdalla, jolloin rakennuksen toiseen pitkän puoleen muodostuu nikama. Sen yhteydessä voi olla, kuten Jussi Jegorovan (nykyisin Kuznetsovien) talossa, sisäänkäynti *sintson* alakertaan ja hevosella ajettava puusilta suureen sarajaan. *Sintso* on aina asuin- ja talousosien välillä. Se on rakennuksen poikittaissuunnassa halkaiseva porstua, josta johtavat portaat maanpinnan tasosta noin 1,5 metrin korkeudella oleviin asuintiloihin. Asuinosassa ovat rinnan *pertti*, joskus kaksikin (kuten Anastasian eli Gavrilovien talossa) ja kamari tai paras vierashuone, *gornitsa*. Komea uuni on yleensä sisäänkäynnistä heti oikealla, jos *perttejä* on yksi. Sisäänkäyntiä vastapäisessä nurkassa ylhäällä on kaikkein pyhin, ikonin paikka. Asuinosan alla on yleensä *karsina*, maalämpöinen kellari, johon pääsee sisältä lattialuukusta tikkaita pitkin. Talousosan yläkerrassa on heinälato ja toimintatilaa, suuri *saraja*, sen alapuolella karjasuoja eli *tanhua*.

Ennen jokaisessa talossa on ollut oma savusauna kaivoineen. Vieläkin käytössä on kymmenkunta perinteiseen tyyliin tehtyä karhunsammalella tilkittyä hirsisaunaa. Vanhin on Jussi Jegorovin (Kuznetsovien) talon v 1902 rakennettu ja projektimme aikana v 1999 ja 2001 restauroitu, lapekattoinen savusauna.

Talot

Kylän keskuksena on Smolenskin jumalanäidin tsasouna 1700-luvulta ja sen ympärillä 17 asuinrakennusta:

Zagoin (Stafejevien) talo, 1800-luvulta, kylän vanhimpia, saraja purettu

Jussi Jegorovin (Kuznetsovien) talo, 1800-luvulta, kylän vanhimpia

Jussi Jersovan (Jershovien) talo, 1800-luvulta, kylän vanhimpia

Anastasian (Gavrilovien) talo, 1800-luvulta, kylän vanhimpia

Kachalovien (Stjopin) talo, 1800-luvulta, kylän vanhimpia, saraja purettu

Davvidan (Davidovien) talo, 1900-luvun alusta

Mikin (Vakulovien) talo, 1900-luvun alusta, saraja purettu

Ontrein talo, tyyliltään vanha

Pavilan talo, vanha, saraja purettu

Aaproin talo, vanha, saraja purettu

Levontien talo, vanha, saraja purettu

Markovan talo, saraja vanha, perttipäätty uudempi 1900-luvulta

Mikan talo, uudempi, 1900 luvulta

Jegenakan talo, uudempi, 1900-luvulta

Fedulan (nykyinen) talo, uudempi, 1900-luvulta

Fedulan (entinen) talo, uudempi, 1900-luvulta

Pekka Gauroin talo, uudempi, 1900-luvulta

Kinnermäessä korostuu alkuperäisenä säilynyt vanhan kulttuurikäytännön muovaama rakennusperintö. Nykyisin talot ovat autioituessaan rapistumassa. Olisi suuri menetys, jos tämä kulttuuriperintö katoaisi. *Aunuksen asunnot -projektimme* ja sen edellytys, paikallinen oma aktiivisuus, on vahvistanut uskoamme, että karjalaiskyläsuojelu ja elvyttäminen, aitous ja alkuperäisyys säilyttäen, on mahdollista. Toimintamme on vielä pieni tarina, mutta yhteistyöllä siitä voi kasvaa legenda.